

Сівак В. М.

студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕМОКРАТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ»

Ставлення держави до адвокатури дає уявлення про справжні цінності, які визнаються владою. Рішучий поворот міжнародної громадськості в післявоєнний період до таких категорій як особистість, її права і свободи, утвердження принципу поваги прав людини, озвучених Статутом ООН, дав сильний поштовх розвитку відповідних інститутів і, насамперед адвокатури. Вже в серпні 1990 р. в Нью-Йорку Восьмий Конгрес ООН приймає «Основні положення про роль адвокатів», метою яких було здійснення морально-політичного впливу на правову політику держав-учасників стосовно адвокатури.

На рубежі 80—90-х рр. ХХ в умовах глибокої соціально-економічної та політичної кризи в республіці розпочався і набув подальшого розвитку процес руйнування тоталітарної більшовицької системи і демократизації соціально-економічного та державно-правового ладу. Законодавство про адвокатуру мало стати таким, що найбільш повно віддзеркалює гуманістичні ідеї, сприяє забезпеченню прав і свобод людини. Спочатку у галузеві законодавства були внесені істотні зміни, згідно з якими права адвоката значно розширювалися порівняно з попередніми актами, що, в свою чергу, сприяло гарантуванню прав людини, а 19 грудня 1992 р. прийнято Закон України «Про адвокатуру». 13 листопада 1989 р. Верховною Радою СРСР були прийняті нові Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про судоустрій, відповідно до яких значно розширювалася сфера діяльності захисника у кримінальному процесі. Згідно зі статтею 14 Основ підозрюваному, обвинуваченому й підсудному гарантувалося право на захист, яке забезпечувалося шляхом участі захисника з моменту затримання, арешту чи пред'явлення обвинувачення. Зокрема, Згідно з Основами законодавства встановлювалося, що захисник допускається до участі у всіх справах з моменту пред'явлення обвинувачення, а у випадках затримання особи, яка підозрювалася у вчиненні злочину, або застосування до неї запобіжного заходу у вигляді взяття під варту до пред'явлення обвинувачення — з моменту оголошення їй протоколу затримання або постанови про застосування цього запобіжного заходу, але не пізніше 24 годин з моменту затримання. Якщо у цей строк обраний підозрюваним або обвинуваченим захисник з'явитися не може, їм пропонувалося запросити іншого захисника або забезпечувався захисник через юридичну консультацію. (Кульчицький, В. С. Історія держави і права України : навч. посіб. / В. С. Кульчицький. — Львів: Світ, 1996. — С. 295)

Захисник став брати участь у дізнанні, попередньому слідстві й у судовому розгляді. Тепер не тільки у справах неповнолітніх та осіб, які через фізичні та психічні вади не могли самі здійснювати своє право на захист, а й осіб, котрі не володіли мовою, якою ведеться судочинство, захисник обов'язково брав участь з моменту пред'явлення обвинувачення або затримання особи, яка підозрювалася у вчиненні злочину або до якої було застосовано запобіжний захід у вигляді взяття під варту до пред'явлення обвинувачення. (Трофанчук, Г. І. Історія держави та права України : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. — К.: Юрінком Інтер. 2011. — С. 384)

Положення про адвокатуру підкреслили її особливий статус (добровільне об'єднання осіб, які займаються адвокатською діяльністю), встановило порядок формування колегій адвокатів на території республіки. Крім того, за-

конодавством передбачалося, що за згодою Міністерства юстиції можуть діяти міжтериторіальні та інші колегії (наприклад, Ін'юрколегія). Але ця норма мала декларативний характер. Положення про адвокатуру УРСР залишило без змін структуру органів колегії адвокатів. Закон СРСР «Про адвокатуру в СРСР» відносив низку питань до компетенції республіканських Положень про адвокатуру. У ньому зазначалося, що адвокатура сприяє охороні прав і законних інтересів громадян та організацій, здійсненню правосуддя, додержанню і зміцненню законності, вихованню громадян у дусі точного й неухильного виконання законів, дбайливого ставлення до народного добра, додержання дисципліни праці, поваги до прав, честі та гідності інших осіб.

Встановлювана десятиліттями монополія колегій адвокатів на правову допомогу стала тепер суттєво обмеженою. Наприкінці 80-х років адвокати ставили питання про надання самостійності (в межах колегій адвокатів) юридичним консультаціям, а також пропонували надати їм статус юридичної особи. Після створення у 1989 р. Союзу адвокатів СРСР ініціатива створення Союзу адвокатів України була підтримана майже всіма колегіями адвокатів. 20–22 вересня 1990 р. у м. Києві відбувся Установчий з'їзд адвокатів, на якому була утворена Спілка адвокатів України — незалежна, самоврядна організація, метою якої стало об'єднання зусиль адвокатів республіки.

Отже, у цивілізованих демократичних країнах, до яких прагне приєднатися і Україна, невід'ємним фактором правової системи і основним професійним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод є адвокатура. Розвиток адвокатури в суверенній Україні, так само як і в інших пострадянських республіках, ускладнена тією обставиною, що протягом минулого століття на територіях цих держав, по суті, вдруге відбувається крутий історичний поворот до системи діаметрально протилежних соціально-правових цінностей.